

سینما در قاب تمبر

علی شیرزاد

a.shirzad1979@gmail.com

سعید بختیاری سلطانی

user35335@gmail.com

انجمن مطالعات تاریخ پستی ایران

۱۳۹۹ خورشیدی

تاریخچه سینما در ایران:

مظفرالدین شاه قاجار در سفر نخستش به فرنگ که هفت ماه طول کشید؛ در روز یکشنبه ۱۷ تیر ماه ۱۲۷۹ خورشیدی (۱۰ ربیع الاول ۱۳۱۸ قمری) در شهر کنترکسویل فرانسه با پدیده نو ظهور سینما آشنا شد. (سفرنامه مبارکه شاهنشاهی، روزنامه نخستین سفر مظفرالدین شاه به فرنگ، بمبئی: مطبع مصطفوی، شعبان ۱۳۲۱ قمری، ص ۱۰۷) او همانجا به میرزا ابراهیم خان صنیع السلطنه (عکاس باشی دربار) دستور خرید تجهیزات سینما را می دهد. پس از خرید دوربین فیلمبرداری، حدود یک ماه پس از اولین مشاهده مظفرالدین شاه از سینما، در روز سه شنبه ۲۳ امرداد ۱۲۷۹ خ. در شهر اوستاند در ساحل بلژیک، جشن عید گل برگزار می شود و میرزا ابراهیم خان عکاس باشی از مظفرالدین شاه فیلمبرداری می کند. (جمال امید، تاریخ سینمای ایران، ۱۳۵۷-۱۲۷۹، تهران: انتشارات روزنه، اول، ۱۳۷۴، ص ۲۱).

میرزا ابراهیم خان عکاس باشی (صنیع السلطنه)
نخستین سینماگر ایرانی، ۱۲۹۴ - ۱۲۵۳ خورشیدی

مظفرالدین شاه در سفر نخست فرنگ در حال تماشای نحوه
کار دوربین فیلمبرداری، فرانسه، ۱۲۷۹ خورشیدی

سینما سولی، نخستین سالن سینمای ایران در شهر تبریز:

نخستین سالن سینمای ایران با نام "سینما سولی" (خورشید) در سال ۱۲۷۹ خورشیدی بوسیله مبلغان مذهبی کاتولیک فرانسوی (لازاریست) در شهر تبریز تأسیس شد. (۴ سال پیش از اقدام میرزا ابراهیم خان صحاف باشی در راه تأسیس نخستین سالن عمومی سینما در مهر ماه ۱۲۸۳ خورشیدی در خیابان چراغ گاز تهران است.) آقای آلك ساگینیان به عنوان بانی این سینما شناخته می شود. این سینما در کوچه پاساژ تبریز (واقع در خیابان پهلوی سابق)، با گنجایش ۱۰۰ تماشاگر، هر روز یک فیلم نمایش می داد. سرانجام این سینما به دلیل عدم

دسترسی به فیلم های روز، در سال ۱۲۹۵ خورشیدی تعطیل شد. این تاریخچه تاسیس نخستین سالن سینما در ایران توسط مبلغان مذهبی فرانسوی (غیر ایرانیان) بود. (جمال امید، تاریخ سینمای ایران، ۱۳۵۷-۱۳۷۹، تهران: انتشارات روزنه، اول، ۱۳۷۴، ص ۱۰۰).

تمبر سینما سولی:

از آغاز ورود "سینما" به ایران در دوره مظفر الدین شاه قاجار، تمبر به عنوان بخشی از رسید مالی ورود به سالن سینما ایفای نقش داشته است.

تماشاگرانی که علاقه مند به دیدن فیلم در سینما سولی بودند در ازای پرداخت ۱ شاهی، مبلغ بلیت، اجازه حضور در سالن می یافتند. بر روی بلیت این سینما یک قطعه تمبر با مبلغ ۱ شاهی چسبانده شده بود. این تمبر، نخستین تمبر بلیت سینما در ایران است. که توسط بانیان فرانسوی سینما سولی، چاپ و مصرف شد. نوشته های روی این تمبر به زبان فرانسه است. تصویر پرچم فرانسه (با سه رنگ آبی، سفید، قرمز) با ستاره های چهار پر بر این تمبر نقش بسته است که نشان از وابستگی این سینما به کنسولگری فرانسه دارد. در سطر نخست و سطر آخر این تمبر مبلغ آن "۱ شاهی" آورده شده است. در سطر دوم عنوان "سینما سولی" آمده است. و در وسط تمبر عبارت (Au profit des orphelins de la guerre) "به نفع یتیمان جنگ" نوشته شده است.

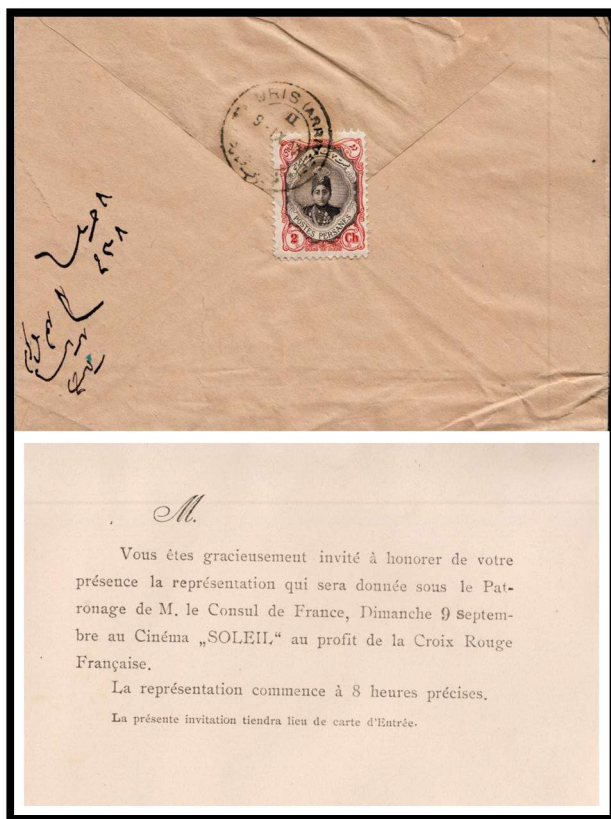
تمبر سینما سولی تبریز

(مجموعه آقای بهروز نصر. تصویر این تمبر برای نخستین بار در این مقاله منتشر می شود.)

تمبر خیریه ۱ شاهی سینما سولی تبریز (سینما خورشید) که در دوره مظفر الدین شاه جهت ابطال روی بلیت سینما منتشر شد. رنگ های آبی و قرمز ملهم از پرچم فرانسه است. نمونه باطل شده با مهر، از این تمبر مالیه تنها یک نمونه باطله و پنج مورد "سالم" (Mint) دیده شده است. بخشی از مهر ابطال روی تمبر که قابل خواندن است: Consulat General

(مجموعه آقای توحید خطیبی)

پاکت نامه شهری تبریز، محتوای پاکت: کارت دعوت برای شرکت در مراسمی با حمایت سرکنسول فرانسه به نفع جمعیت صلیب سرخ فرانسه. محل مراسم: "سینما سولی" است.

(مجموعه آقای توحید خطیبی)

نشان سینما سولی:

لوگوی (نشان واره یا آرم) سینما سولی

(مجموعه آقای توحید خطیبی)

متن لوگو: سر برگ آلك سگينيان، شامل اسم خودش و لوگوی سینما سولی. خود لوگو شامل درج سال ۱۹۱۷، اسم سینما به فارسی در بالا و به فرانسه در وسط و به ارمنی در پایین. خورشید روشنگری مسیحیت در پشت کوهی که امکان داره سبلان یا آرات باشد و یک خروس قرمز رنگ که علامت شرکت فیلم پته (مطمئن نیستم تلفظ فارسی اش را صحیح نوشته ام.) است. (توضیح از آقای ساسان بهارآیین، کارشناس و پژوهشگر تاریخ تبریز مالیه ایران)

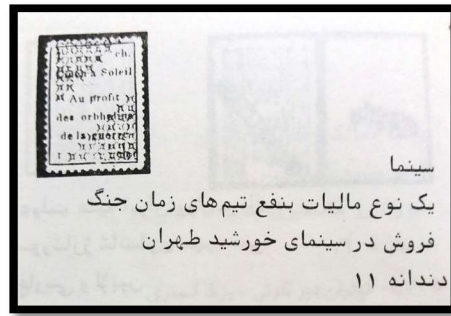
آگهی نمایش فیلم (در ۴ پرده) در سینما سولی، روز جمعه ۶ ذی قعدة ۱۳۳۸ ق. (۲۲ جولای ۱۹۲۰ م.)
 این سینما یک بار در روز برنامه نمایش فیلم داشته است. در انتهای آگهی تاکید شده که آقایان به موقع در سالن
 نمایش حاضر شوند تا اسباب تاخیر نمایش نشوند!

(مجموعه آقای توحید خطیبی)

آگهی نمایش "اسیر شانتال" در سینما سولی، ۱۹۱۷ میلادی، آگهی به زبان ارمنی و پارسی:
 "امروز در سینما سولی، نمایش مشهور اسیر شانتال در ۴ پرده و به نفع آرشالویس به نمایش در خواهد آمد."
 (کتاب صد و پنج سال اعلان و پوستر فیلم در ایران، مسعود مهربانی، نشر نظر، ۱۳۹۳ خورشیدی، ص ۲۸)

مشخصه های فنی تمبر سینما سولی در راهنمای تمبرهای مالیه ایران:

معرفی تمبر سینما سولی در کتاب راهنمای تمبرهای مالیه ایران، سید رضی عباسیان، ۱۳۷۸ خ. صفحه ۵۱

تمبر سینما سولی تبریز، نمونه مصرف نشده (Mint)

(مجموعه آقای علی شیرزاد)

مشخصه های فنی تمبر سینما سولی در راهنمای تمبرهای مالیه ایران، به قلم آقای ساسان بهارآیین:

تمبر خیریه "سینما سولی" در کتاب راهنمای تمبرهای مالیه ایران به قلم آقای ساسان بهارآیین، ویرایش سوم، ۱۳۹۸ خ. (دو جلد)، جلد ۲، صفحه ۷۳۱، ثبت و توصیف شده است.

Type: Movie Theater Charity

Overprints: "Cinéma Soleil Au Profit de Orphelins de la Guerre" (For War Orphans' Benefit) is Printed.

Description: This Stamp Was Printed for War Orphan's Benefit to be used at "Soli Cinema" (Later Called Khorshid Cinema) in Tabriz. This Was The First Movie Theatre Built in Tabriz in 1900 and Closed in 1916.

Denomination: 1 Chahi

Color: Black/Red/Blue

(Sasan Baharaeen & Gordon Brooks, Revenue Stamps of Iran, 2019, Vol 2, P. 731).

پس از تمبر خیریه "سینما سولی" تبریز (که بصورت غیر رسمی توسط بانیان فرانسوی سینما سولی منتشر شد) حدود ۱۰ سال بعد تمبرهای جدیدی بصورت رسمی و با تأیید "وزارت مالیه" آماده و بر روی بلیط سینما و نمایش مصرف می شود.

تمبر مالیه ۳ شاهی احمد شاه مخصوص ابطال روی بلیط سینما و تئاتر در سال ۱۳۰۷
روچاپ های "نمایش ۱۳۰۷" و "آذربایجان ۱۳۰۴" هر دو با مهر دستی (Handstamp) است.

تمبر مالیه ۵ شاهی احمد شاه مخصوص ابطال روی بلیط سینما و تئاتر در سال ۱۳۰۳
روچاپ های "نمایش ۱۳۰۳" و "گیلان ۱۳۰۱" هر دو با مهر دستی است.

تمبرهای مالیه ۱۰ شاهی احمد شاه مخصوص ابطال روی بلیت سینما و تئاتر در سال ۱۳۰۳
روچاپ های "نمایش ۱۳۰۳" و "طهران" هر دو با مهر دستی است.

تمبرهای مالیه ۱ شاهی احمد شاه مخصوص ابطال روی بلیت سینما و تئاتر در سال ۱۳۰۵
روچاپ های "نمایش ۱۳۰۳" و "طهران ۱۳۰۳" هر دو با مهر دستی است.

تمبر مالیه ۱ شاهی احمد شاه مخصوص ابطال روی بلیت سینما و تئاتر در سال ۱۳۰۴
روچاپ های "نمایش ۱۳۰۳" و "ظهران ۱۳۰۴" هر دو با مهر دستی است.

تمبر مالیه ۱ شاهی احمد شاه مخصوص ابطال روی بلیت سینما و تئاتر در اواخر دوره قاجار
روچاپ های "نمایش" و "ظهران" هر دو با مهر دستی است که روچاپ "نمایش" بصورت ارور (اشکال یا
ایراد در حین عملیات چاپ) درآمده.

تمبر مالیه ۱ شاهی رضا شاه مخصوص ابطال روی بلیت سینما و تئاتر در ابتدای سلطنت پهلوی
روچاپ "نمایش" ماشینی و "طهران" با مهر دستی است.
این روچاپ "طهران" که به طهران ریز معروف است نسبتاً از روچاپ طهران بزرگ کمیاب تر است.

تمبرهای مالیه ۱ شاهی رضا شاه مخصوص ابطال روی بلیت سینما و تئاتر در ابتدای سلطنت پهلوی
روچاپ "نمایش" ماشینی و "طهران ۱۳۰۷" با مهر دستی است.

تمبر مالیه ۲ شاهی احمد شاه مخصوص ابطال روی بلیت سینما و تئاتر در سال ۱۳۰۵
روچاپ های "نمایش" و "طهران ۱۳۰۵" هر دو با مهر دستی است.

تمبر مالیه ۱ شاهی احمد شاه مخصوص ابطال روی بلیت سینما و تئاتر در سال ۱۳۰۵
روچاپ های "نمایش ۱۳۰۴" و "طهران ۱۳۰۵" هر دو با مهر دستی است.

تمبرهای مالیه ۱ شاهی احمد شاه مخصوص ابطال روی بلیت سینما و تئاتر در سال ۱۳۰۷
 روچاپ "نمایش" ماشینی و روچاپ "طهران ۱۳۰۷" با مهر دستی است.

تمبر مالیه ۱ شاهی احمد شاه مخصوص ابطال روی بلیت سینما و تئاتر در سال ۱۳۰۷
 روچاپ "نمایش" و "طهران ۱۳۰۷" هر دو با مهر دستی است.

تمبرهای مالیه ۲ شاهی احمد شاه مخصوص ابطال روی بلیت سینما و تئاتر در سال ۱۳۰۷
 روچاپ های "نمایش ۱۳۰۷" و "طهران ۱۳۰۷" هر دو با مهر دستی است.

بلیت سینما ایران در سال ۱۳۰۷، به ارزش ۱ قران، تمبر مالیه ۱ شاهی با روچاپ: "طهران نمایش ۱۳۰۷" (مجموعه آقای علی شیرزاد. تصویر این بلیط برای نخستین بار در این مقاله منتشر می شود.)

بلیت سینما پالاس در ابتدای دهه ۱۳۲۰ خورشیدی، به ارزش ۱۰ ریال، تمبر ۲۵ دیناری وزارت مالیه رضا شاه، (مجموعه آقای علی شیرزاد. تصویر این بلیط برای نخستین بار در این مقاله منتشر می شود.)

تغییر و تحول بلیت سینما:

از آغاز استفاده تمبر مالیه بر روی بلیت های سالن سینما و سالن نمایش، تمبر، قطعه کاغذ بهادار مجزای از بلیت بود که بر آن چسبانده (اضافه) می شد. سپس بر روی تمبری که به روی بلیت چسبانده بودند مهر زده می شد. این مسئله مسبوق به سابقه بود چنانکه از آغاز پیدایی تمبر، این رسید کوچک مالی (تمبر) بر شیئی دیگر چسبانده می شد که نشان از پرداخت هزینه مقرر توسط درخواست کننده خدمت از دولت یا شرکت بود. اما بتدریج با گذر از دوره رضا شاه به دوره محمد رضا شاه، این دو قطعه مجزا (تمبر - بلیت) در مقوله بلیت نمایش و بلیت سینما با عرضه ای نوین ظاهر شدند و آن ادغام تمبر و بلیت با هم بود. دیگر خبری از چسباندن تمبر مالیه بر بلیت سینما نبود. بلیت ها به مانند تمبر دارای ۳ مشخصه اصلی شده بودند:

۱- ته نقش (فیلیگران) یا طرح امنیتی ویژه در خمیر کاغذ (جهت جلوگیری از جعل)

۲- دندانان یا پرفراژ برای جدا نمودن آسان

۳- درج مبلغ مشخص

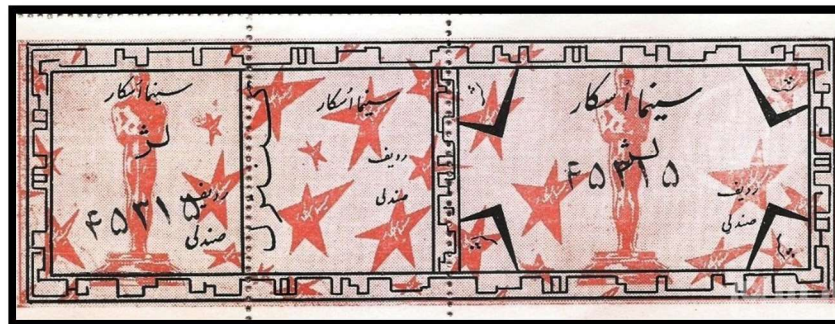
۴- بدون درج مبلغ

بلیت سینما نقش جهان در احتمالاً دهه ۱۳۳۰، ۱۵ ریال

بلیت "هم شکل" سینماها که توسط شهرداری تهران منتشر می شد، مربوط به دهه ۱۳۵۰، ۸۰ ریال
دارای فیلیگران شیر و خورشید و عبارت: چاپخانه دولتی ایران است.

بلیت سینما اسکار

ته سوش بلیت سینما در دهه ۱۳۶۰، ۱۸۰ ریال
فیلیگران نشان و عبارت جمهوری اسلامی
ایران را دارد.

ته سوش بلیت سینما در دهه ۱۳۶۰، ۱۲۰ ریال
فیلیگران نشان و عبارت جمهوری اسلامی
ایران را دارد.

بلیت متحد الشكل سینما که توسط شهرداری
تهران منتشر می شد، احتمالاً مربوط به دهه
۱۳۴۰، ۲۵ ریال

تصویر بلیت سینما و ته سوش بلیت (قسمت انتهایی برگ بلیت که نزد فروشنده باقی می ماند)

بلیت نمایش به نفع سوسیالیست ها در سال ۱۳۲۳، ۱۵۰ ریال (۱۵ برابر نرخ عادی، بخاطر پشتیبانی) مهر
 شهرداری تهران - درآمد نمایش، تمبر ۱۰ ریالی وزارت دارایی رضا شاه از سری "رنگرو"

اعلان نمایش به منفعت شیر و خورشید سرخ تبریز در اواخر تیرماه ۱۳۲۰، بهای بلیت از ۱ ریال تا ۲۰ ریال در
 لوژ، (حدود ۱ ماه پیش از اشغال ایران توسط متفقین در جنگ جهانی دوم)
 (مجموعه آقای علی شیرزاد، اهدایی آقای توحید خطیبی)

انتشار تمبرهای یادگاری پست با عنوان های سینمایی:

تمبر یادگاری به مناسبت نخستین فستیوال بین المللی فیلم های کودکان، ۱۳۴۵ خورشیدی

نخستین بار واژه "فیلم" در تاریخ ۱۵ آبان ۱۳۴۵ بر تمبر نقش بست. بعد از آن به دفعات در دوره محمد رضا شاه و جمهوری اسلامی، نام و نشان فیلم و جشنواره و ... بر تمبر ظاهر شد. در ادامه، تصویر تعدادی از پاکت های مهر روز به مناسبت انتشار تمبرهای مربوط به سینما در دوره محمد رضا شاه پهلوی، آورده می شود:

پاکت مهر روز به مناسبت نخستین فستیوال بین المللی فیلمهای کودکان ۱۵ آبان ماه ۱۳۴۵ خورشیدی

کارت مهر روز (آبادانا) به مناسبت انتشار تمبر دومین جشنواره بین المللی فیلم تهران، ۵ آذر ماه ۱۳۵۲ خ.

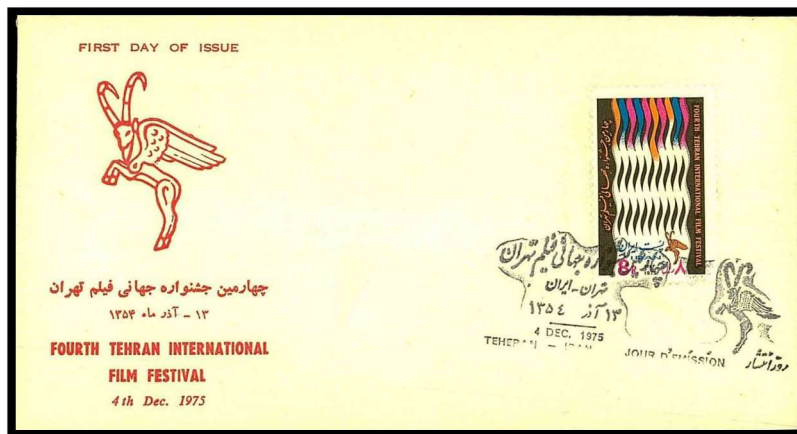
(مجموعه آقای مرتضی سیدی نژاد)

پاکت مهر روز به مناسبت انتشار تمبر سومین جشنواره بین المللی فیلم تهران، ۴ آذر ماه ۱۳۵۳ خ.
(مجموعه آقای مرتضی سیدی نژاد)

پاکت مهر روز به مناسبت انتشار تمبر دهمین فستیوال بین المللی فیلمهای کودکان و نوجوانان، ۱۱ آبان ۱۳۵۲
(مجموعه آقای مرتضی سیدی نژاد)

پاکت مهر روز به مناسبت انتشار تمبر چهارمین جشنواره جهانی فیلم تهران، ۱۳ آذر ماه ۱۳۵۴ خورشیدی
(مجموعه آقای مرتضی سیدی نژاد)

نرخ بلیت:

قیمت بلیت سینما از سال ۱۳۵۷ خ. تا سال ۱۳۹۷ خ. در طول چهل سال، رشد ۶۰۰۰ برابری داشته است. قیمت بلیت سینما تا زمان انقلاب اسلامی از ۲۵ ریال بیشتر نبود. در دوره پهلوی، سینماها درجه بندی داشتند. در تهران، بلیت سینما های درجه یک ۳۰ ریال و ۴۰ ریال بود هر سینمایی ۲ تا ۴ قیمت بلیت داشت که صندلی های جلویی سالن، ارزانترین بودند. شیب افزایشی قیمت بلیت سینما از ۲۵ ریال در سال ۱۳۵۷ به حدود ۱۵۰۰۰ تومان (برای پردیس های سینمایی) در سال ۱۳۹۷ رسید. از ۴۸۰ سینمای فعال در دوره پهلوی دوم اکنون در ۶۰ شهر ایران حدود ۲۴۷ سینما فعال هستند.

در انتها از همکاری و راهنمایی آقایان: بهروز نصر اصفهانی، ساسان بهارآیین، توحید خطیبی، فرزین مصور رحمانی، مرتضی سیدی نژاد و رافیک آقاجانی سپاس گزاری می نمائیم.
به یاد مسعود مهربابی، پژوهشگر فرهیخته سینمای ایران (۱۳۳۳-۱۳۹۹ خورشیدی)

بن مایه ها:

۱. سفرنامه مبارکه شاهنشاهی، روزنامه نخستین سفر مظفرالدین شاه به فرنگ، بمبئی: مطبع مصطفوی، شعبان ۱۳۲۱ قمری، نسخه pdf.
۲. جمال امید، تاریخ سینمای ایران، ۱۳۵۷-۱۲۷۹، تهران: انتشارات روزنه، اول، ۱۳۷۴
۳. مسعود مهربابی، صد و پنج سال اعلان و پوستر فیلم در ایران، تهران: نشر نظر، ۱۳۹۳
۴. سید رضی عباسیان، راهنمای تمبرهای مالیه ایران، ۱۳۷۸
۵. روزنامه ایران، شماره ۹۱، ۲۹ شعبان ۱۳۳۵ قمری
۶. روزنامه رعد، شماره ۱۵۳، ۲۰ محرم ۱۳۳۸ قمری
۷. روزنامه اطلاعات، شماره ۱۳۲۶۵، ۱۹ مرداد ۱۳۴۹

8. Sasan Baharaeen & Gordon Brooks, Revenue Stamps of Iran, US: 3rd Edition
2019, Vol. I & II

پیوست ها:

پیوست یک: تاریخچه "سینما ایران"

در بررسی تاریخ تاسیس سینما های شهر طهران، دو بار نام "سینما ایران" دیده می شود. نخستین بار در دوره قاجار، زمان حکومت احمد شاه است. آقای عباس بهارلو، منتقد و پژوهشگر سینمای ایران، در این خصوص می گوید: برای بار نخست، آقای سید حسین، مدیر مهمان خانه ایران، واقع در خیابان لاله زار، در روز دوشنبه ۲۳ جمادی الثانی ۱۳۳۵ قمری برابر با ۲۷ حمل (فروردین) ۱۲۹۶ خورشیدی (۱۶ آوریل ۱۹۱۷ میلادی) "سینمای ایران" را در خانه ناظم السلطنه افتتاح کرد. در اعلانی که با امضای سید حسین درج شد خبر آغاز به کار این سینما منتشر شده است: "مهمانخانه ایران خواطر محترم آقایان را مستحضر می دارد که کارکنان این تأسیس ملی پس از تهیه انواع خوراک و بوفه و ... برحسب دستورهای صحی برای تفریح آقایان محترم از لیل سه شنبه ۲۴ شهر جاری (امشب) پرده های سینمای جدید جنگی که هنوز بمعرض نمایش گذارده نشده به صحنه تماشا خواهد گذارد." (روزنامه ایران، شماره ۹۱، ۲۹ شعبان ۱۳۳۵ قمری، ص ۴) قیمت بلیت های این سینما در ردیف درجه اول ۴ قران، درجه دوم ۳ قران، درجه سوم ۲ قران و لژ چهار نفری دو تومان بود. محل "مهمانخانه ایران" در اردیبهشت همان سال به اتوبرش اطریشی واگذار شد و او با انتشار اعلانی به "مشتریان محترم" اطمینان داد که "وسایل آسایش و پذیرایی واردين محترم" بیش از پیش تدارک و فراهم خواهد شد. (روزنامه ایران، شماره ۹۱، ۲۹ شعبان ۱۳۳۵ قمری، ص ۴).

"سینما ایران" در دوره پهلوی اول، عکس از وبگاه مرکز مطالعات تاریخ معاصر ایران

برای بار دوم در دوره رضا شاه است که نام "سینما ایران" آورده می شود. آقای عباس بهارلو در این خصوص می گوید: "سینما ایران" در خیابان لاله زار افتتاح شد. در سال هایی که این خیابان اعتبار تهران بود، در سال هایی که مهم ترین تالارهای سینما در همین خیابان متمرکز بودند. افتتاح "سینما ایران" به سال ۱۳۰۶ خورشیدی برمی گردد و مؤسسان آن "الکساندر لوین" و "آرنولد یاکوبسون" (یعقوب زاده ویژه) بودند.

بروانه شماره ۱۳۸
تاریخ صدور ۱۸/۱۲/۱۳۱۵
تاریخ درخواست ۱۵/۱۲/۱۳۱۵

مدت اعتبار تا ۱۸/۱۲/۱۳۱۷
درخواست و التزام نامه در پرونده مربوطه در
اداره سیاسی شماره ۴۶-۴۴-۴۳۳ بایگانی است

وزارت داخله

تصدیق است

اداره کل شهر بانی

بروانه رقتناح بنام یاقوبسون متولد بادکوبه و واقع در خیابان کافه قناری

بداننده این ورقه ۳ تصویب تاریخ ۱۸/۱۲/۱۳۱۵ آقای یاقوبسون متولد بادکوبه میشود که برطبق درخواست والتزام نامه کتبی که در دفاتر مربوطه بایگانی است

بیس
کسوت
بال
دادبو کسرت

در سالون شماره ۱ بخش ۳ بموجب تصویب کنفره دائر نمایند

رئیس اداره سیاسی پارسی

۱۸/۱۲/۱۳۱۵ تاریخ ۱۸/۱۲/۱۳۱۵

او درباره موسسان این سینما توضیح می‌دهد: یاقوبسون متولد بادکوبه بود و در سال ۱۳۰۵ خ. به ایران مهاجرت کرد. در تبریز ساکن شده بود و با همکاری الکساندر لوین، سینمایی به نام "ایران" را در تبریز افتتاح کرده بودند که در همان ماه‌های نخست با اقبال عمومی مواجه شده بود؛ به طوری که آن دو بلافاصله تصمیم گرفتند فعالیت شان را در پایتخت (طهران) ادامه دهند. لوین در تیر ماه ۱۳۱۶ موقع خروج از کافه قناری (خیابان لاله زار) با شلیک گلوله راننده ای به نام آصف شیروانی به قتل رسید که حکایتش عجیب و غریب است. یاقوبسون و وراث لوین تا اوایل دهه ۱۳۴۰ سهام داران اصلی این سینما بودند.

پیوست دو: سینما "پالاس"

"سینما پالاس" (سینما قصر) سالن سینمای مجلل و بزرگی بود که در سال ۱۳۰۹ خورشیدی در چهارراه استانبول تهران ساخته شد.

لازم به ذکر است که پیش از این، سالن سینمایی با همین نام (یا به نام پالاس) در دوره حکومت احمد شاه قاجار، از تاریخ ۲۷ شعبان ۱۳۳۷ قمری (۷ خرداد ۱۲۹۷ خورشیدی) تا جمادی الاول ۱۳۳۹ قمری (دی ماه ۱۲۹۹ خورشیدی) در تالار گراند هتل (محل "تئاتر نصر" بعدی) توسط آقایان "ی. تامبور" و "ل. شاه نظریان" تاسیس شد. (روزنامه رعد، شماره ۱۵۳، ۲۰ محرم ۱۳۳۸ قمری، ص ۳)

سینما پالاس (چهار راه استانبول) را مرتضی قلی خان بختیاری با هزینه هنگفت ساخت. اولین فیلم ناطق در سینما پالاس نمایش داده شد. این سینما بعدها تخریب و بجای آن بازار کویتی‌های کنونی ساخته شد.

مدیریت این سینما برعهده خان خانان، فوتبالیست معروف آن زمان بود. سینما پالاس در آغاز فعالیت به دلیل کنجکاوی مردم برای دیدن فیلم های ناطق بسیار پرطرفدار بود، اما به خاطر دوبله نبودن فیلم‌ها و صدای نامناسب سالن به تدریج با رکود و ورشکستگی مواجه و پس از مدتی فعالیت آن متوقف شد.

تنها باقیمانده از آن سینما، یک ردیف سه تایی صندلی تاشو چوبی است که در موزه سینما نگهداری می شود.

چهل سال قبل در همین روز

افتتاح سالن سینما پالاس و اولین فیلم ناطق در ایران

بود فیه کسی بود باین جهت بسیاری از اشخاص ایستاده بودند . مدعوین مرکب از رجال واعیان و صاحب منصبان . نمایندگان مجلس ، روسای ادارات . تجار و نمایندگان سیاسی خارجی و عده زیادی از محترمین طبقات بودند .

فیلم ناطق بزبان انگلیسی بود و برای تماشاچیان مفهومی نداشت ، خاصه اینکه خیلی تند صحبت می - کردند . اگر از کسانی که دیشب فیلم ناطق را دیده بودند سوال می - کردند فیلم ناطق بهتر بود یا گنگ؟ جواب میدادند فیلم گنگ زیرا روی پرده سینماهای گنگ چند کلمه ترجمه منعکس میشد بزبان فرانسه یا انگلیسی یا فارسی و یا یک نفر مطلب را تفسیر می - میداد لکن فیلم ناطق دیشب حتی برای آنها که انگلیسی میدانستند به واسطه اینکه شمرده نبود قابل فهم نبود .

اغلب تماشاگران گفتند اگر این فیلم فارسی بود در مملکت خودمان میتوانستیم برداریم برای ما فیلم ناطق بود ، ولی فیلمهای ناطق خارجی برای ما بکلی گنگ است مگر اینکه ترجمه هائی برای آن بفارسی یا فرانسه تهیه کنند و فیلم ناطق را با ترجمه های آن نشان دهند .

دیدن این اختراع جدید شایان توجه است و اگر صاحبان سینما در صدد باشند فارسی آتزا روی پرده منعکس کنند مورد استقبال مردم قرار میگردد والا این گونه فیلمها فقط برای کسانی که تسلط به زبان انگلیسی دارند قابل استفاده خواهد بود آنهم نه آنطور که دیشب ملاحظه شد که تکلم آکتورها روشن نبود . مثلاً ممکن است دستگاه بلندگوئی در داخل سالن کار نگذارند که یک نفر مطالب را بفارسی ترجمه کند . صدا در سالن منعکس گردد یا ترجمه بفرانسه یا فارسی در روی پرده نشان داده شود تا باین ترتیب فیلم ناطق برای مردم گویا باشد نه گنگ .

بنامست عمارت جدید سینما پالاس و نشان دادن اولین فیلم ناطق دیشب دعوتی از رجال و شخصیت ها شده بود و از جمله آقای وزیر دربار بهلولی که در ساعت ۸ ونیم بعد از ظهر حضور یافته و در لژ مجلسی که در این سالن ساخته شده بود فرار گرفت .

در همین ساعت سینما شروع شد . ابتدا چند پرده دور نما و اختراعات جدید و آنگون برقی ، پرواز آتروپلان و هیدروپلان ها نشان داده شد و سپس فیلم مصمصم بختیاری درام شروع گردید .

سالون سینما پالاس در خیابان اسلامبول ملکی آقای مرتضی قلی خان بختیاری فرزند مرحوم مصمصم السلطنه و باهتمام ایشان ساخته شده و نهایت زحمت برای ساختمان این عمارت مجلل بکار رفته و مخارج هنگفتی صرف آن شد ولی اشتباه بزرگی که در ساختمان این سالون لوکس شده این است که بجای اینکه این قبیل سالونهای بزرگ که دوطبقه ساخته شده بیضی شکل باشد تا جمعیت تماشاچی در هر نقطه آن بنشینند سن و پرده را ببینند ، آمده اند سالون را با سلوب سابق مربع مستطیل ساخته اند در نتیجه باستثنای چند لژ که رو برو واقع شده سایر لژها قابل استفاده تماشاچی نمی باشد علاوه بر این تصفیه کردن هوا در داخل سالن صحیح نیست و با وجودیکه بیش از پنجاه دستگاه بادبزن الکتریک در سقف و کنار لژها نصب گردیده بود ابتدا تأثیری در هوای گرم بدون منفذ سالون نداشت که درجه به ۳۵ رسیده بود

ساعت ۸ بعد از ظهر جمعیت در آمدند و وجود نداشت همه آمده بودند سالن موج میزد ، دیگر جای برای اشخاصی که بعد از این ساعت می - فیلم ناطق را تماشا کنند ، هر کس هر لژ و هر صندلی را بدست آورده

گزارش از شب افتتاح "سینما پالاس" و نمایش نخستین فیلم ناطق به زبان انگلیسی در تهران

Cinema in a Stamp frame

Ali Sheerzad

a.shirzad1979@gmail.com

Saeed Bakhtiari Soltani

user35335@gmail.com

Iran Philatelic Study Circle

2021 AD

History of cinema in Iran:

Muzaffar al-Din Shah Qajar on his first trip to Europe, which lasted seven months; On Sunday, July 8, 1900 in the city of Contrexville, France, he got acquainted with the emerging phenomenon of cinema. (Mobarak's Imperial Travelogue, the first newspaper of Muzaffar al-Din Shah to Farang, Bombay: Mostafavi Press, November 1903, p. 107). There he orders Mirza Ibrahim Khan Sani al-Saltanah (court photographer) to buy cinema equipment. After buying a Movie camera, about a month after Mozaffaruddin Shah's first viewing of the cinema, on Tuesday, August 14, 1900. A flower festival is held in the Belgian coastal town of Ostend, with photographer Mirza Ibrahim Khan filming Muzaffaruddin Shah. (Jamal Omid, History of Iranian Cinema, 1900-1979, Tehran: Rozaneh Publications, First, 1995, p. 21).

“Soleil” Cinema, the first Iranian cinema hall in Tabriz:

The first cinema hall in Iran called " Soleil Cinema" (Sun) was established in 1900 by French Catholic (Lazarist) missionaries in Tabriz. (4 years before Mirza Ebrahim Khan Sahafbashi took action to establish the first public cinema hall in October 1905 on Cheragh Gaz Street in Tehran.) Mr. Alek Saginian is known as the founder of this cinema. This cinema in Tabriz Passage Alley (located in the former Pahlavi Street), with a capacity of 100 spectators, showed a movie every day. Eventually, the cinema was closed in 1916 due to lack of access to movies of the day. This was the history of the establishment of the first cinema in Iran by French (non-Iranian) missionaries. (Jamal Omid, History of Iranian Cinema, 1900-1979, Tehran: Rozaneh Publications, First, 1995, p. 100).

"Soleil Cinema" Stamp:

Since the beginning of the arrival of "cinema" in Iran during the period of Muzaffar al-Din Shah Qajar, stamps have played a role as part of the financial receipt for entering the cinema hall.

Spectators who were interested in watching the film at the "Soleil Cinema" were allowed to attend the hall in exchange for paying one Chahi, the ticket price. On the ticket of this cinema, a piece of stamp with the amount of 1 Chahi was pasted. This stamp is the first cinema ticket stamp in Iran. Published and consumed by the French founders of Cinema Soleil. The inscriptions on this stamp are in French. The image of the French flag (in three colors blue, white, red) with four-pointed stars is engraved on this stamp, which shows the dependence of this cinema on the French consulate. In the first line and the last line of this stamp, the amount is "1 Chahi". In the second line, the title "Cinema Soleil" is mentioned. And in the middle of the stamp is written the phrase (Au profit des orphelins de la guerre) "In favor of the orphans of war".

Tabriz Soleil Cinema Stamp

(Collection of Mr. Behruz Nassre. The image of this stamp will be published for the first time in this article.)

Charity stamp of 1 Chahi of Soleil Cinema of Tabriz (Sun Cinema) which was published in the period of Mozaffaruddin Shah for cancellation on cinema tickets. The colors blue and red are inspired by the French flag. Sample canceled with stamp, only one invalid sample and five "healthy" (Mint) items have been seen from this tax stamp. Part of the stamp cancellation that can be read: Consulat General

(Collection of Mr. Tohid Khatibi)

Soleil Cinema Logo:

Alec Seginian's headline, including his name and the logo of Cinema Soleil. The logo itself includes the 1917 inscription, the name of the cinema in Persian at the top and in French in the middle and in Armenian at the bottom. The Enlightenment of Christianity is behind a mountain that may be Sabalan or Ararat, and a red rooster is the symbol of the Pete Film Company (I'm not sure I spelled it correctly in Persian). (Explanation from Mr. Sasan Baharaeen, expert and researcher on the history of Iranian Revenue stamps).

Soleil Cinema Logo

(Collection of Mr. Tohid Khatibi)

Technical characteristics of Soleil cinema stamps in the guide of Iranian Revenue stamps, by Mr. Sasan Baharaeen:

Type: Movie Theater Charity

Overprints: “Cinema Soleil Au Profit de Orphelins de la Guerre” (For War Orphans’ Benefit) is Printed.

Description: This Stamp Was Printed for War Orphan’s Benefit to be used at “Soli Cinema” (Later Called Khorshid Cinema) in Tabriz. This Was The First Movie Theatre Built in Tabriz in 1900 and Closed in 1916.

Denomination: 1 Chahi

Color: Black/Red/Blue

(Sasan Baharaeen & Gordon Brooks, Revenue Stamps of Iran, , 2019, Vol 2, P. 731).

After the charity stamp of "Cinema Soleil" in Tabriz (Unofficially published by the French founders of Cinema Soleil) About 10 years later, new stamps were formally prepared and approved by the Ministry of Finance and used on cinema and theater tickets.

Ahmad Shah 5's Revenue stamp for cancellation on cinema and theater tickets in 1924, The Overprint of "Theater 1303" and "Gilan 1301" are both hand-stamped.

"Iran Cinema" Ticket in 1928, worth 1 Quran, 1 Chahi Revenue stamp with print: "Tehran theater 1307" (Collection of Mr. Ali Shirzad. The image of this ticket will be published for the first time in this article).

"Cinema Palace" ticket at the beginning of the 1941, worth 10 Rials, 25 dinar stamp of the Ministry of Finance Reza Shah, (Mr. Ali Shirzad collection. The image of this ticket will be published for the first time in this article).

Cinema ticket change:

From the beginning of the use of the Revenue stamp on the tickets of the cinema hall and the theater, the stamp was a separate piece of securities from the ticket to which it was attached (added). It was then Hand stamped on the stamp attached to the ticket. This was unprecedented, as from the beginning of the stamp, this small financial receipt (stamp) was affixed to another object, indicating that the service requester had paid a fee to the government or company. But gradually, with the transition from Reza Shah to Mohammad Reza Shah, these two separate pieces (stamp-ticket) appeared in the category of show tickets and cinema tickets with a new offer, and that was the merger of stamps and tickets. There was no more news of sticking Revenue stamps on cinema tickets. Tickets, like stamps, had three main characteristics:

- 1- Watermark (filigrane) or special security plan in pulp (to prevent counterfeiting)
- 2- Tooth or perforation for easy separation
- 3- Enter a specific amount
- 4- Without entering the amount

The "same shape" ticket for the cinemas, which was published by the Tehran Municipality, is related to the 1971, 80 Rials, Contains lion and sun Watermark and the phrase: Iranian government printing house.

Publication of post souvenir stamps with cinematic titles:

The word "film" was first stamped on November 6, 1966. After that, many times during the reign of Mohammad Reza Shah and the Islamic Republic, the names and emblems of films, festivals, etc. appeared on stamps.

Commemorative stamp on the occasion of the first International Children's Film Festival, 1966

Ticket rate:

Cinema ticket price since 1979 Until 2018 Over forty years, it has grown 6,000 times. The price of a cinema ticket was not more than 25 Rials until the Islamic Revolution. In the Pahlavi period, cinemas were graded. In Tehran, tickets for first-class cinemas were 30 Rials and 40 Rials. Each cinema had 2 to 4 ticket prices, with the front seats being the cheapest. The increasing slope of cinema ticket prices from 25 Rials in 1979 to about 15,000 tomans (for Cinema Complexes) in 2018. Out of 480 active cinemas in the second Pahlavi period, about 247 cinemas are now active in 60 cities of Iran.

Finally, we thank Mr. Behruz Nassre Esfahani, Sasan Baharaeen, Tohid Khatibi, Farzin Mossavar Rahmani, Morteza Seyedinejad and Rafik Aghajani for their cooperation and guidance.

In memory of Massoud Mehrabi, an educated researcher of Iranian cinema (1954-2020).

In translating this text from Persian to English, We used "Google Translate".

References:

1. Mobarak's Imperial Travelogue, the first newspaper of Muzaffar al-Din Shah to Farang, Bombay: Mostafavi Press, November 1903, pdf version.
2. Jamal Omid, History of Iranian Cinema, 1900-1979, Tehran: Rozaneh Publications, First, 1995.
3. Masoud Mehrabi, One Hundred and Five Years of Film Announcement and Poster in Iran, Tehran: Nazar Publishing, 2014.
4. Seyed Razi Abbasian, Guide to Iranian Revenue Stamps, 1999.
5. Iran Newspaper, No. 91, 20 June 1917.
6. Raad Newspaper, number 153, 15 October 1919.
7. Ettelaat Newspaper, No. 13265, 10 August 1970.
8. Sasan Baharaeen & Gordon Brooks, Revenue Stamps of Iran, US: 3rd Edition 2019, Vol. I & II.